

DISPUTATIO MEDICA

De

PHTHISI.

Ad cujus Theses,

σω θεω,

PRÆSIDE

DANIELE SENNERTO,

Philos. ac Med. Doct. Facult. Med. Profess.

Publ. ac Seniore,

In Illustri Academia VVittebergensi,

Pro

Licentiâ summos in Arte Medica honores assumendi,

citra eruditionis præjudicium sic locati,

Publicè respondebunt

M. JOHANNES Dörre Magdeburgensis,

M. TOBIAS SNOILSHIK Francus,

LAURENTIUS Bapst Viennensis Au-

striacus,

In Auditorio magno, horis matutinis ac pomeridianis

Ad diem 26. Julii Anno 1627.

WITTEBERGÆ,

Excusa Typis JOHANNIS GORMANNI,

ANNO M. DC. XXVII.

Pathol. spec.

571/72

Mbr. p. 2295

DISPUTATIO MEDICA

DE

PHTHISI

AD CAUSAS TRACTATA

AVTHORE

FRANCO

DANIEL E. SEINWERT

Philol. ac Med. Doct. Facult. Med. Præs.

Publ. assessor

In Publico Anatomico Theatro

Die

Septembris anni 1772

habita et publicè defendit

FRANCO

M. JOHANNES SEINWERT

M. LOBIAS SNOUŠEK Præs.

L. AURENTIUS SNOUŠEK Præs.

Præs.

In Publico Anatomico Theatro

habita et publicè defendit

WITTEBERGA

FRANCO SEINWERT

Præs.

Συμ' Θέω.

THESES I.

Πθίσεως seu Φθόνος, quam Latini Tabem appellant, vocabulū in genere pro omni totius corporis extenuatione & imminutione, quacūq; de causa & occasione ortā, accipitur, ita, ut sub eā comprehēdatur non solum ea corporis extenuatio, quæ ab ulcere pulmonis provenit, sed & ἀρεσφία, in qua corpus non satis nutritur, ob alimēti defectum, & σκωμήσις, hoc est, colliquatio totius corporis, quæ in febribus quibusdam ardentibus, ut & Hecticis diuturnis, accidit, ut & μαρσμός, seu immodica corporis totius ariditas & consumptio. Imò Celsus lib. 3. c. 42. ad Tabem in genere dictam etiam refert Cachexiam. Nā etsi in hac corpus universum laxū & humidum conspicitur & propterea non extenuari, sed potius augeri videtur: tamen in ea verum augmentum non est, sed potius musculosarum partium ab humore aquoso & pituitoso repletio; partes enim ipsæ secundum suam essentiam alimento bono destituuntur. Unde etiam ubi tandem malum in Hydropem degenerat, partes superiores extenuantur, etsi abdomen aqua repletum tumeat.

II.

Verūm usus obtinuit, apud Medicos, ut in specie & frequentissimè Πθίσεως vocabulum de ea corporis totius extenuatione sumatur, quæ ab ulcere pulmonis provenit, & Græcis etiam πύη nominatur, ut Aretæus *l. de caus. & sign. diuturn. cap. 8.* scribit.

III.

Quomodo Phthisin definimus, quod sit totius corporis extenuatio & macies, à febris putridā & lentā, quæ ab ulcere pulmonis provenit, ortum habens. Definitio.

IV.

Occupat nimirum hoc malum totum, & Phthisis totum corpus subjectum est, quo modo à privatâ quarundam partium extenuatione differt.

V.

Extenuatio autem hæc provenit à febre putridâ, lentâ & tandem etiam interdum hectica, quæ concoctionem alimenti in toto corpore impedit, & calore illo præternaturali id, quod concoctum & appositum est, absumit.

VI.

Febris autem ea ortum habet à putridis vaporibus ex ulcere pulmonis ad cor continuo exhalantibus, caloremq; præternaturalem in eo accendentibus, qui per arterias cum sanguine & spiritibus in totum corpus diffusus, totum corpus calefacit.

VII.

Febris hæc continua est, lenta & putrida, id quod cum alia, tum urinæ satis testantur. Accidere tamen potest, ut cum lenta ista febre aliæ febres complicentur, alias erraticæ, alias tertianæ modo invadentes. Nam humores intra venas contenti à calore febrili à pulmonis ulcere excitato accensi, putrescentes sui generis febrem sæpè excitant, unde etiam deliria ante mortem aliquoties observavimus, & pro cacochymia reliquum corpus occupantis ratione, paroxysmis quibusdam interdum ex intervallis seu certis, seu incertis redeuntibus, phthisicorum febres exacerbantur. Id quod etiam in epidemiis constitutionibus accidere potest, ut ex Hippocr. 1. Epidem. comm. 1. in fine videre est. Febres enim, quæ tanquam populares ex cæli statu, quem ibi describit, ortum habuerunt, tabidos non minus quam alios homines corripuerunt. Accidere tamen etiam potest, ut calor ille lentus tandem hecticum sibi adsciscat & inducat.

VIII.

Ulceris vero, pulmonis causæ sunt, quæcunq; vel acrimonia vel putredine pulmonis substantiam erodere & corrumpere possunt.

9. Præ-

IX. Præstantq; hoc causæ vel proximæ vel mediatæ; Internæ vel externæ. Interna & quidem proxima causa est humor acris seu naturâ suâ, scilicet biliosus & serosus, vel ratione acquisitæ putredinis, talis; sanguineus nimirum vel humor pituitosus putrescens. Etsi enim si pituita sit dulcis & non nimis copiosa, in pulmone facile non putrescit, sed in sputum naturale abit: tamē si majore copia ad pulmonem defluat & bronchia pulmonis obstruat, ipsiusq; substantiam humidiorē reddat, atque ideo non satis ventilari possit, putredinem & acridinem concipit: imprimis si natura jam aliquid acridinis participet.

X. Materia ista vel in ipso pulmone colligitur & gignitur, vel aliunde influit. In ipso pulmone ortum habet, cum aut in eo humores vitium contrahunt, aut è vase ejus seu rupto, seu eroso, seu vulnere aperto & omnino post sanguinis sputum, sanguis effusus putrescit, unde Hippocr. 7. Aph. 17. scribit: *à sanguinis sputo, sputum puris malum est*: aut à Peripneumonia aut pulmonis vomica introrsum rupta aut à variolis ulcus in eo relinquitur.

XI. Interdum verò aliunde in pulmonem influit, cum scilicet ex vicinis partibus inflammatis, pleura, mediastino, diaphragmate, aspera arteria materia eò fertur, ut & dum in empyemate pus pulmonem corrumpit, de quo Hippocr. 5. Aph. 15. *Qui ex Pleuritide Empyri fiunt, si a ruptione Empyematū intra dies quadraginta repurgantur, liberantur, alioquin transeunt in tabem.* Imprimis cum à capite catarrhi frequenter ad pectus defluunt, quorum materia nunc natura sua acris est, nunc cum in pulmonibus corrumpitur, acrimoniam acquirit, de quo Hippocr. 7. Aph. 38. *destillationes in ventrem superiorem ad suppurationes perveniunt intra dies viginti.*

XII. Pertinet huc pulmonis à primo ortu vitiosa constitutio, quando pulmonis substantia vitio seminis parentum mollis est, & ad corruptionē propensa, ut sensim ætatis decursu facceseat & sponte corrūpatur. Nā ut liberi parentibus similes sunt quoad

externa lineamenta; ita & quoad partes internas. Unde in quibusdam familiis tanquam morbus hæreditarius grassatur Phthisis, nulla etiam humoris ad pulmones destillatione aut transmissione accedente. Et Galen. 4. de loc. aff. cap. ult. scribit, nonnullos citra manifestum pulmonum ulcus phthisicorum, more decessisse, qui primum flava quædam non acria, deinde purulenta, tandem etiam pulmonis particulas exspuerunt, sine omni cruore aut hoc admodum exiguo. Hos simili affectu laborasse censet, qualis in externis partibus aliquando conspicitur, ubi cum putrescente humore pars corrumpitur & pus aut sanies ab eâ emittitur, nullo cruore mixto. Et si enim in talibus neque vas ullum ruptum sit, neque aliunde etiam humor in pulmonem effundatur: tamen ob innatam debilitatem acris humor colligitur in eo, qui tandem pulmonis substantiam corrumpit, & ulceri simile quid inducit, unde merito ad Phthisin hic effectus refertur. Hos Hippocrates $\Phi\theta\iota\upsilon\acute{\omega}\delta\epsilon\iota\varsigma$ & $\mu\epsilon\pi\upsilon\zeta\acute{\omega}\delta\epsilon\iota\varsigma$ appellat 3. Epidem. text. 70. de quibus postea dicemus.

XIII.

Inter causas externas, quæ proximæ & solæ pulmonem corrumpere & in eo ulcus excitare possunt, est primò contagium, unde rectè ab Aristotele 7. Problem. 1. & à Galeno 1. de differ. febr. c. 2. Phthisis inter morbos contagiosos refertur, nec tuta satis cum phthisicis conversatio habetur; cum $\mu\acute{\iota}\sigma\mu\alpha\tau\alpha$ illa, quæ phthisici exhalant, ab aliis cum aere in pulmonem attracta similem in eo dispositionem inducant & hinc phthisin excitare valeant. Deinde Lepus marinus, & si quæ sunt alia venena, quæ occulta proprietate pulmonibus adversa sunt, eosque exulcerare possunt.

XIV.

Reliquæ causæ omnes sive internæ sive externæ mediatae & remotiores ulceris pulmonis causæ sunt. Inter mediatas seu antecedentes ulceris pulmonis causas, sunt humores vitiosi in corpore collecti, qui ubi postea vel à capite vel aliunde ad pulmones confluunt, vasa in iis aperire pulmonesq; exulcerare valent.

15. Quò

XV.

Quò facit corporis constitutio ad phthisin proclivis, qualis est illorum, quos Hippocr. *ὀβρισθεῖς & ἡσυχώδεις* appellat 3. *Epidem. comm. 3. text. 70.* qui ut Galen. *in comment. & 1. Epidem. comm. 1. text. 18. & 2. de Temperam. cap. 6.* explicat, adeò angusto sunt pectore ac restricto, ut à tergo in morem alatum prominent operta scoptula. Præsertim si ob substantiæ molliem & hereditariam constitutionem vitiosam, de qua antea diximus, plurimum in ipsis excrementi colligatur. Sunt etiam ad Phthisin proclives, quibus caput facile impletur, quodq; ad spiritus organa multas destillationes demittit. Atq; hæ duæ causæ si in unam coeant, thoracis scilicet figura & capitis imbecillitas eò facilius iis, quibus obtigerunt, tabem inducunt.

XVI.

Externæ sunt aer vel nimis calidus, resolvens materiam ærem in capite, ut ad pectus defluat; vel frigidus constringens & exprimens, aut vasa pulmonis densando & angustiora reddendo, ea ad rupturam aptiora efficiens, aut etiam tussim vehementem, quâ vasa pulmonis rumpuntur, excitans. Imprimis verò aer autumnalis, qui sua inæqualitate frigoris & caloris acutas & salsas destillationes movet & ad phthisin propensos insigniter offendit. Unde Hippocr. 3. *Aph. 10.* scribit: *Autumnus tabidis noxium esse, & Ibidem aph. 13. Estate sicca & æquinoxia, autumno pluvioso & australi vehementes capitis dolores in hyemem & tusses & raucitates & gravedines, nonnulli etiam tabes expectanda: & 22. Autumno æstivos etiam multos morbos & febres quartanas & erraticas, æquam inter cutem, phthisin fieri.* Quo pertinet & regionum constitutiones, quæ frigida & humida, hujus effectus germanæ sunt, ut Aretæus *lib. 1. de sign. & caus. diuturn. cap. 8.* loquitur: *Fumi metallorum, & mora in specubus subterraneis.*

XVII.

Deinde cibi potusq; acres & salsi, & qui caput vaporibus ejusmodi replent, & alia omnia, ob quæ excrementa acria in capite generantur & pulmone communicantur.

XVIII.

Præterea causæ omnes, quæ vasa pulmonis rumpere & aperire possunt; thoracis contusio, vocis nimia intentio, & similes, thoracis vulnera penetrantia.

XIX.

Pertinent huc Aphorismi Hippocrat. 3. aph. 29. *νεανίσθους* sanguinis exspuitiones, tabes, febres acutæ, Epilepsie aliq; morbi, sed præcipue nunc dicti. Per *νεανίσθους* autem & adolescentes & juvenes intelligit, ut ipse 5. Aph. 9. explicat, dum scribit: *Tabes iu maxime ætatibus fit, quæ sunt à decimo octavo ad tricesimum quintum.* Non quidem, ut Galen. in comment. explicat, secundum ætatis naturam, sed ex accidenti ipsius quoque, quia scilicet vel vulnus acceperint, vel contusi sint, vel saltaverint, vel vehementius & contentius vociferati vel refrigerati fuerint, vel humi cubaverint, vel plenitudine nimia aut ejusmodi occasione aliqua in sputum sanguinis inciderint. Ad sanguinis verò sputum tabes consequitur. Quibus & hoc addi potest, quod hac ætate sanguis abundat & à calore funditur, humoresq; acres cumulantur unde sanguis abundans & calidus vasa rumpere & humores acres à capite in pulmones elapsi eos erodere possunt.

XX.

Differentia

Differentias tabis quod attinet eas quidem nonnulli plures recensent: verum propriè & in specie dictæ tabis, de qua hic nobis sermo, tales differentia non sunt, quæ omnem corporis contabescentiam, extenuationem & siccitatem, à quacunq; causa profectam, comprehendit. Ob curationem tamen non prætereunda videtur differentia, quod phthisis alia ortum habet à catarrho à cerebro ad pulmones defluente; alia citra hunc ex vasorum pulmonis ruptione, erosione, vel pulmonis aut pleuræ inflammatione suppuratâ.

XXI.

Signa Diagnostica.

Signa & notas hujus mali quod attinet, cum Phthisis saltem in principio curationem suscipiat, confirmata vero & inveterata non curetur, & incipientis & perfectæ ac despatatæ phthiseos notas perspectas habere utile est. Incipientis autem
phthisis

phthisis signa sunt, tussis diuturna & sputum rotundum diutius
apparens, quod materiam crassam à calore excedente in pul-
mone condensari, indicat, quæ temporis tractu acredine ac-
quisita pulmonem exulcerat, ut ex Gal. 6. Epidem. comm. 3. t. 26.
videre est. Interdum aliquid cruenti rejicitur, & hoc subfi-
sente sordidum & purulentum aliquid. Corpus totum exte-
nuatur, & nullum post cibum sumptum corpori robur accedit,
febris adest lenta & continua. Quæ signa omnia confirman-
tur, si *Φθισίς* illa corporis dispositio, de qua supra dictum,
adsit, aut familia illa phthisi obnoxia sit, parentesq; vel fratres
aut sorores phthisi perierint. Præcesserunt causæ, quæ pulmo-
nem exulcerare possunt, sputum sanguinis, destillatio acris &
salsa diu perseverans, & aliæ causæ supra propositæ.

XXII

Perfecta autem Phthisis ex iisdem signis cognoscitur, sed
jam evidentioribus & augmentum sumentibus. Si quis enim vel
plebeius hominem viderit pallentem, imbecillem, tussientem,
macie confectum, hunc vera phthoë laborare pronuntiat, ut
Aretæ. i. de sign. & caus. diuturn. cap. 8. scribit. Cognoscitur nimi-
rum perfecta phthisis ex pulmonum ulcere, febre lentâ, conti-
nuâ & hinc sequente totius corporis macie & extenuatione, ac
difficili respiratione.

XXIII.

Ulceris autem pulmonis signum est pus per tussim reje-
ctum. Ulcere enim serpente ac sordescente pus excernitur, ac
sputa sordida rejiciuntur, quorum ut Aretæus loco alleg. loquitur,
infinita propè sunt species, lividorum, atrorum, purorum ac sincerorum,
aut pallido alboq; aut albo & viridi mixtorum, latorum, rotundorum,
duorum, glutinosorum, aut rarorum disfluentium. aut odore carentium,
aut fœdè olentium.

XXIV.

Quia verò pituita crassa & ipsa puri similis est, vulgo do-
cetur, illam à pure duobus discerni, primò, quod pus vel per se
vel certè igni & carbonibus injectum fœtidum odorem reddat,
qui in pituita non deprehendatur. Deinde quod pus in aquam

B

repidam

tepidam projectum descendat, quod pituita cruda non facile faciat; agitatum quoque facile dissolvatur, quod à pituita è capite delapsa & in pectore concocta non accidat, quæ ob lentorem non facile dissolvitur. XXV.

Verum Aretæus, loco alleg. hanc explorationem non ita necessariam esse existimat, scribitque: *quicumque aut igne aut aqua humiditates hic explorat ac notat, hunc videri haud ita multum phthoen dignoscere.* Nam, ut addit, visio quolibet alio sensu certior est, non modo iis, quæ rejiciuntur, intuentis, sed & ægotantis specie consideranda. Si quis n. ut antea dictum, vel plebeius hominem viderit pallentem, imbecillum, tussientem, macie confectum, hunc reverà phthoe laborare pronunciet. Neque, ut in aliis etiam partibus, omne pus foetidum est, sed in ulceribus saltem sordidis. Ideoque Hippocrates non omni phthisi sputum graviter olens tribuit, sed lethali saltem ac perniciosæ s. Aph. 12.

XXVI.

Febris est continua, lenta, putrida, ut supra dictum, quæ tamē noctu exacerbatur & emicat. Totum corpus absumitur & extenuatur. Quibus accedunt & alia: Tussis est molesta, quæ qualia memoravimus rejiciuntur. Respiratio est difficilis, non solum ob facultatis imbecillitatem, sed & quia bronchia pulmonis obstruuntur, tum ob puris copiam, quæ ab ulcere in ea transmittitur, tum ob multa excrementa, quæ in pulmone debilitato colliguntur. Quibus accedit, quod ipsum viscus ulcere debilitatum & sæpè magna ex parte consumptum materiam collectam satis rejicere non potest. XXVII.

Pulsus inæqualiter sese habent, modo sunt languidi, modo sunt celeres, nunc duri, nunc molles: molles quidem ob materiam humidam arterias humectantem, duri autem, ubi calor corpus exsiccavit. Sæpius etiam sudant phthifici, ob facultatis naturalis debilitatem, quæ & naturales humores & excrementitios retinere nequit. XXVIII.

Malo tandem confirmato inveteratoque, pus indies magis foetidum redditur, & sæpè putris pulmonum portio ac bronchorum ac vasorum pulmonis ramenta aut crustulæ quædam tussifere

si re

si rejiciuntur. Tandem capilli defluunt, ob alimenti corruptionem & penuriam. Ungues incurvantur, absumptâ carne, quæ in summis digitis existerat, unguesq; firmabat. Malæ livefcunt, nisi, quod post sumptum cibum fit, vaporibus sursum elevatis, rubescant. Pediculi copiosè generantur ob alimenti corruptionem. Extrema & pedes calore languescente intumescunt. Supervenit deniq; his omnibus Diarrhœa ex retentricis ventriculi & intestinorum imbecillitate, imò & humorum corruptione. Nonnulli etiam ante mortem mente vacillant, sed sine aliqua furoris commotione. Atq; ita tandem ob febrem, sudores, alvi profuvium, consumpto toto corpore, sputoq; ob vitium imbecillitatem retento, mors sequitur. **XXIX.**

Omnis phthisis gravis & periculosus morbus est, tum ob causam, ulcus scilicet pulmonis, quod curatu est difficilimum, tum ob symptomata & quæ id consequuntur, febrem, totiusq; corporis consumptionem. Est verò ulcus pulmonis curatu difficile, non tam ob pulmonum motum continuum, quam quod sanies & pus in molli & spongiosa illa carne hærens citra tussim expurgari nequit, quâ pulmones indies magis læduntur. Quibus accedit, quod medicamēta integris viribus tanto intervallo ad pulmones non perveniunt. Reddit quoq; febris adjuncta & hanc sequens corporis cōsumptio curationem difficilem. Febris enim & macies corporis humectantia requirunt, quæ ulceri nocent: Contra ulcus detergentia & siccantia postulat, quæ adjunctæ febri & corporis consumptioni non conveniunt. Hinc Galen. 5. Meth. Med. c. 8. concludit: quod rupto in pulmone vase, nisi statim antequam phlegmone accedat, ulcus sanetur, exigua sanationis spes superfit. Licet enim diligentia adhibita ulcus interdū siccetur, & labris ejus nonnihil induratis, & quasi callo obductis spes aliqua affulgere videatur: tamen levi occasione callo decedente malum recrudescit, ut idem 4. de loc. aff. c. 5. docet.

Prognostica.

XXX.

Etsi verò Phthisis, si ulcus sit profundum & diuturnum, planè incurabilis sit, quæ v. ab ulcere parvo & non diuturno provenit, & ipsa curatu difficilis est: non tamen planè incurabilis est,

si maturè ei convenientia remedia adhibeantur, & passim exempla curatorum phthysicorum à Medicis annotata reperiuntur, quorum aliqua collegit Johan. Schenck. l. 2. *Observ.* 144. 145. 146.

XXXI.

Est præterea phthisis sæpè malum diuturnum & quod in multos annos protrahitur. Refertq; Avicēnas *lib. 3. Fen. 10. Tract. 5. c. 18.* se vidisse mulierem phthisicam vixisse circiter viginti tres annos: & Matth. de Gradibus in 9. *Rhas. cap. 54.* aliam mulierem phthisicam, quæ circa furnum & ignem quotidie occupabatur, plus viginti octo annis vixisse scribit. Cujus rei exempla alia apud alios Medicos occurrunt.

XXXII.

Phthisis ex ulcere, ex erosione in pulmone facta, ferè insanabilis est. Nam longiore tempore ad hoc vitium corrigendum opus est, ut Gal. 5. *Metb. Med. c. 8. & 14.* docet. In tempore autem longo alterum duorum fiat necesse est. Vel enim si ulcus vehementer exsiccare conamur, antequàm acrimonia humoris satis obtusa sit, id non consequimur. Si verò humoris acrimoniam corrigere studemus, sordidum interea fiet ulcus & incurabile.

XXXIII.

Hippocrates 2. *Prorrh.* sex signa proponit, quæ in convalituro apparere debent. Eum inquit, qui probè liberari volet, oportet faciliè sputum per tussim rejicere, idq; album & æquale & ejusdem coloris & ἀφλέγματον. Quod verò à capite defluit, oportet ad nares converti, (ne scilicet malum ex affluente in pectus humore augeatur.) Febrem autem non invadere (putridam scilicet noctu) quæ cœnā prohibeat; neq; sitim faciat. Alvus autem quotidie dejiciat, & id quod egerit, durum sit, (seu consistētia medioere non fluidum) cōpia iis, quæ assumuntur, respondens. Hominem verò ipsum quàm minimè extenuari convenit. Pectus autem quadratum & hirsutum; cujusq; cartilago exigua & admodum carnosa est. In quo hæc omnia inveniuntur, maximè superstes erit: Qui verò nihil horum habet, interitui proximus est.

XXXIV.

Sinimirum sputum, quod phthisici exspuunt, vel per se vel carbonibus

bonibus injectum graviter olet & capilli defluunt, periculosum signum est. 5. Aph. 11. Quod magnam corruptionem in substantia pulmonis & alimenti penuriam vel corruptionem significat. Superveniente autem alvi fluxione tabidi moriuntur & in propinquo mors est, Ibidem Aph. 12. quam & facies Hippocratica dicta 1. Prognost. descripta denotat.

XXXV.

Cum ergo phthisis malum tam periculosum sit, maturè ei occurrendum. Et quamvis incurabilis plerumq; videatur, tamen aegri sine auxilio non sunt relinquendi. Cum non solum, quod Averroes dixit; quandoq; monstra in Medicina fiant, & qui desperati videbatur sanitati restitutos fuisse; sed etiam nonnullos, licet non planè convaluerint, adhibitis idoneis medicamentis, vitam diu protraxisse, historiae medicae passim annotatae testentur.

Indicationes

XXXVI.

A tribus autem hic Indicationes sumuntur, ab ulcere pulmonis, à febre quæ conjungitur, & à corporis totius macie & consumptione. Indicatio autem præcipua in phthisi ab ulcere pulmonis ut fontè & causa hujus mali petitur, quo sanato & febris evanescit & corpus iterum incrementum sumit. Ulcus autem abstergendum, substantia pulmonis regeneranda; tandemq; ulcus consolidandum. Febris refrigerantia & humectantia indicat. Corpus tandem exiccatum & extenuatum, humectandum & nutritione instaurandum. Quæ indicationes cum sint contrariæ, ita moderanda, ne dum uni attendimus, alterum negligamus. Et quidem si spes sanandi ulceris adhuc supersit, cura præcipuè ad ulcus dirigenda. Quod si res jam planè deplorata & nulla spes ulceris curandi amplius supersit, humectantibus solum, refrigerantibus & nutrientibus corpus extenuatum reficiendum. Sic enim vita aliquandiu protrahitur. Quo in casu etiam medicamenta, quæ ulcere conveniunt, & corpori extenuato profunt, ita misceri & temperari possunt, ut medicamenta una parte ulcus purgent, abstergant & siccent; altera vero corpus reficiant.

XXXVII.

Primò ergò ulceris curationem quod attinet, est plerumq;

B 3

hunc

hunc scopum, ut difficiliorem minus accuratè persequuntur: tamen cum reliqua curatio, febris puta & corporis extenuati instauratio fieri non possit, nisi ulcus sanatum fuerit, omninò de ulceris curatione diligenter dispiciendum. Etsi autem ulceris consolidatio naturæ opus sit: tamen Medicum remove oportet impedimenta, quæ naturam in opere suo remorari possunt.

XXXIIX.

Primò nimirum humores sive in toto corpore, sive in capite consistentes & ad pectus affluentes, sunt evacuandi, & corpus à cacochymia liberandum. Si enim cacochymia in toto adsit, & humores affluentes malum augeant & foveant, febremq; ipsam graviolem reddant, tabesq; ipsa nondum confirmata sit, lenia purgantia, quæ simul thoraci & ulceri prodesse & fluxionem humorum avertere possint, exhibenda. Tale medicamentum est *Rhabarbarum cum infusione Rosarum & sero caprino datum.* item *Rhabarbarum cum passulis majoribus sumptum*, aut *Conserva Rosar. cum Rhabarb. data.* *Syrupus item Rosar. solus. jus galli antiqui, in quo Manna dissoluta sit.* Potest & *Cassia* usurpari. Utiles sunt & *Glysteres* lenientes, qui excrementa non solum evacuare possunt, sed & corporis caliditatem & siccitatem emendare.

XXXIX.

Validioribus verò purgantibus medicamentis hic nullus locus est; ut & sanguinis missioni: cum corpus extenuatum & consumtum, viresq; dejectæ eam non admittant. Et licet Hipp. 5. *Epidem.* & Galen. 6. *Epidem. comm. 3. t. 29.* tabidis seu extenuatis venam cum commodo aperuerint: phthisici tamen ij non fuerunt, sed graciles & extenuati, vel ob calorem sanguinis nimium, vel ob ejusdem evacuationem suppressam.

XL.

Imprimis v. videndum, an malum adhuc à Catarrho à capite destillante foveatur. Tum enim danda opera, ut is quamprimum sistatur & à pectore avertatur. Nam frustra in curatione ulceris pulmonis tempus teritur, nisi fluxio prius cohibita vel aliò conversa fuerit. Quâ ratione autem hoc præstandum sit ex doctrina de Catarrho patet. Et si fluxio sit diuturna, nullo tutiore

tiore

tiore inter initia remedio materia aliò avertitur, quàm fonticulo in alterò vel utroq; brachio aperto. In morbi verò progressu æger jam imbecillior frustra cauteriis vel fonticulis cruciatur.

XLII.

Deinde ipsum ulcus pulmonis quod attinet, ad ejus curationem duo medicamentorù genera requiruntur, Abstergentia & Consolidantia. Primò ergò adhibeantur ea, quæ ulceris detersioni inserviunt, & quod detersum est, tussis & sputo leniter educere valent (expectorantia vocant) ne sordes in pulmone subsistant eumq; amplius cotrumpant. Huic usui inserviunt *Aq. Saccharata* & *Aq. Muls.* Nam mel crudum valdè abstergit. Fortiora sunt *Tussilago*, *Capill. Vener.* *Hyssopus*, *Scabiosa*, *Marrubium*, *Agrimonia*, *Radix Iridis*, *Aristolobis*, *Helenis*, *Terebinthina*, & ex his parata medicamenta.

XLIII.

Postquam ulcus detersum est, glutinationi incumbendum. Inter glutinantia autem medicamenta facilè primas obtinent, *Rosa*, *Botus Armen.* *Terra sigillat.* Quibus addi possunt *Lapis Hematit.* *Radix Symphyti maj.* *Consolida media*, *Plantago*, *Scabiosa*, *Pulmonaria*, *Pulmonaria Gallica tenui folia* *Taberna montani*, nonnullis *Herba Costa dicta*, quæ species *Hieracii* est, *Veronica*, *Hedera terrestris*, *Botrys*, *Ros Solis*, *Sanicula*, *flores Hyperici*: è quibus varia medicamenta parantur, quibus etiam *pulmo vulpis* & alia peculiariter pulmone dicata admisceantur.

XLIV.

Avicennas, lib. 3. fen. 10. Tr. 5. cap. 6. miris modis commendat conservam *Rosarum*, refertq; mulierem quandam phthificam & morti destinatam ejus usu ita curatam fuisse, ut non solum sana, sed & pinguis redderetur. Idem *Mesueus*, cap. de phthisi & alii Medici testantur. Vis enim abstergendi & consolidandi *Rosis* inest, *Saccharum*q; etiam abstergit simulq; nutrit.

XLV.

Sunt tamen quædam conditiones in usu *Conservæ Rosarum*.

rum.

rum observanda: *prima est*, ut Mesueus loco alleg. monet, ut abstergentia & mundificantia præmittantur, ac proinde initio conserva Rosarum recens, quæ plus succi, ac proinde vim abstergenti majorem habet, adhibeatur. *Secunda*, ut magna quantitate exhibeatur, & quotidie imo cum pane & cibo ac potu sumatur. *Tertia*, ut si ob ejus usum sputum retineatur, & difficilis respiratio reddatur, Syrupus de Hyssopo vel alia expectorantia per intervalla exhibeantur.

XLV.

Conserva Rosarum & alia enumerata medicamenta commode miscentur, ut *Terra sigillata, Bolus Armenus, Syrupus vel Pulvis Symphyti maj.* ut

R. Conserv. Rosar. Unc. iij.
Pulv. Rad. Consolid. Drach. j. ss.
Bol. Armen.
Pulmon. vulpi an. Scrup ij.

Cum Syrupo Myrtino F. Electuarium.

Vel R. Conf. Rosar. Unc. iij.
Eoöch de Pulmon. Vulp. Vnc. j.
Spec. Diatrag. frig. Drach. ij.
Bol. armen.
Terr. sigill.
Lap. Hamat.
Rad. Symphyt. an Drach. j.

Cum Syrupo Myrtino F. Linctus.

XLVI.

Insignem quoq; Phthysicorum ulcera curandi vim habet *Decoctum Ligni Guajaci* & à plurimis Doctissimis Medicis, Francisco Arcæo lib. de vulneribus & febribus curandis, Thoma Erasto in *Consiliis à Scholzio collectis Consil. 88.* atq; aliis commendatur. Est & utile *Decoctum Radicum Chinae*. Quanquam enim ista decocta corpus exsiccare videantur: tamen commodum, quod ex ulcere pulmonis sanato provenit, longè majus est. Cum enim macies illa corporis ex ulcere pulmonis ortum habeat: Decocta talia causam extenuationis corporis tollendo, vitiosos humores absumendo

absumendo & ulcus curando, faciunt, ut corpore extenuata i-
terum benè nutriantur, & pingua reddantur: Id quod ipsa
experientia sapè docuit.

XLVII.

Veteres valdè exsiccantib. utebantur, quibus callus ul-
ceri pulmonis induceretur, ut *Tberiacâ Mitbridatio*: Galen. 3
Meth. Med. cap. 6. ad sputum sanguinis ex erosione, ut materia
purulenta in ulcere absumatur, ulcusque claudatur, *Pastillis Pa-*
phonis, *Andron. Polyida* utitur. Dioscorides *Sulphur vivum* exhibet.

XLVIII.

Hinc Chymici commendant contra Phthisin è Sulphu-
re parata medicamenta, ut *Sulphuris flores*, *Balsamum & Lac.*

E. gr.

R. *Lactis Sulphur.* Drach. ℥

Magister. Coralloz.

Perlar. an. Scrup. ℥

Emuls. Sem. Melon. cum aq.

Tussilag. vel Veronic. facta Unc. ij.

Iulep. Rosar. Drach. vj.

Aq. Cinamomi.

Manus Christ. perl. an. Drach. ij.

M.

XLIX.

Non solum autem ad exsiccationem ulcerisque glutina-
tionem interna medicamenta faciunt, sed & externa utilia
sunt, si scilicet eorum vapor & halitus vel per os, vel per na-
res inspiratione attrahatur. Quod vel aër docet, de quo in-
fra in Diæta dicetur. Per os ut attrahantur, medicamenta
idonea in vino vel liquore conveniente coqui & eorum va-
por excipi atque attrahi potest, vel pulvis conveniens ex *Ibu-*
re, *Mastiche*, *Rosis*, *Myrrha*, *Benzoe* carbonibus aut ferro can-
denti inspergi, idemque fumus spiritu attrahi potest. Diosco-
rides etiam *suffitu Sulphuris* utitur.

C

L. Per

Per nares quæ attrahuntur sunt svaveolentia, quorum
que vapor inspiratione attractus ulcus exiccare potest. Talia
describit Aëtius, *Tetrab. 4. serm. 4. cap. 113. 114. & 115.* ad quorum
imitationem & alia componere licet ex *Tbure, Myrrha, Rosis,*
Ladano, Benzoe, Santali, Cinamomo. Recentiores commendant
suffitum ex *Nicotiana seu Tabaco.* Habentque hæc, quæ cum a-
ere attracto miscentur, suffumigia & odorama præ reliquis
hanc prærogativam, quod ulcus siccant, reliquum tamen cor-
pus non ita afficiunt.

LI.

Aëtius, *Tetrab. 2. Serm. 4. cap. 67.* etiam topica applicat in
phthisi. Initio quidem, dum materia præparatur ad eductio-
nem per tussim Cataplasma ex *Althæa & Sem. Lini. confusis & cum*
decoctione Malv. & scenugraci & cum oleo & melle mixtis. Dum tussi
expurgandum est, Ephithema ex *Terebinthina, Oleo Irino, Butyro,*
Medulla cervi, Adipe tauri, Farina Iridis, Oesypo partibus equalibus mix-
tis. Dum cicatrix inducenda est, *Oleo rosar. Myrtino cum Acacia,*
Malicorio, Hypocistide, Alumine scissili, Gallis, Sumach, additis, po-
stulante usu, quoq; aliis, sicut apud ipsum videre licet. In con-
sequentibus tamen & tussi expurgantibus ea cautio adhibea-
tur, ne intempestivo illorum usu exulceratus pulmo magis
offendatur. Tutius *κολλητικαῖς & ἐπιγλωττικαῖς* suo tempore
utimur.

EII.

Corporis extenuationem & maciem ac febrem quod at-
tinet, illi per ea, quæ ad corpus nostrum instaurandum faci-
unt, succurrendum; hæc per refrigerantia & humectantia tol-
lenda. Ad corpus instaurandum faciunt, quæ alimentum bo-
ni & multi succi præbent, quæ ex pulpis carniū *Gallarum,*
Caponum, Phasianorum, Perdicum, Cancrorum fluviatiliū vel no-
strorum Gammatorum sumuntur, de quibus postea in Diæta dice-
tur. Et commodissima hic sunt jura instaurantia seu con-
summata dicta. Utiles sunt, & alii cibi, ut & medicamenta,
quæ

quæ parantur ex *Hordeo, Amygdalic dulc. Pineis, Pistaceis, Seminib. 4. frig. maj. excorticatis, Amylo, Tragacantha, Gummi Arab. Saccharo penid.* Hinc exhiberi potest cremor *Hordei vel Avene cum emulsione Amygd. dulc. cui aliquid Pulveris Haly.* de quo postea, cum *Conservâ Rosar.* addi potest.

LIII.

Commodissima autem hic sunt medicamenta, quæ omnibus scopis satisfaciunt, ulcus nimirum consolidant, corpus emaciatum instaurant, caloremq; febrilem mitigant. Inter quæ primas facile Lac tenet, & quo ut Galen. 3. de Med. facult. cap. 16. de cibis boni & mali succi cap. 4. 5. Meth. Med. cap. 12 7. Meth. Med. c. 6. docet, curandis phthificis vix quid præstantius datur, ut postea de Diæta dicetur. Et ut efficacius sit Lac viresq; medicamentosas, quæ expetuntur, acquirat, potest animal, cujus Lac expetitur, in convenientib. pascuis nutriri, qualem ad pascua locum describit Galen. 5. Meth. Med. c. 12. & 10. Meth. Med. cap. 11. vel capris plantæ phthificis convenientes loco pabuli præberi possunt. Commendatur à plurimis etiam Pulvis Haly Abbatis, lib. 6. Pract. cap. 11. descriptus.

R. *Papav. alb. Drach. x.*

Gumm. Arab.

Amyli. an. Drach. iij.

Sem. Portulac.

Melva.

Altha. an. Drach. v.

Cucurb.

Cucum.

Citrull.

Cydonior. an. Drach. vij.

Spodij.

Glycyrrhiz.

Tragacanth. an. Drach. iij. F. Pulvis.

Valescus de Taranta addit Sacchari Penidii ad pondus omnium. Atq; isto pulvere & sequente Electuario Valescus de Taranta Monachum Phthificum jam deploratū se curasse refert.

R. Corall. rubr.

Carabe.

Lycii.

Terra sigill.

Hypocistid.

Amyli.

Spodii.

Glycyrrh. & succi ejus

Sem. 4. frig. mai.

min.

Gumm. Arab.

Tragacanth.

Rosar. rubr. an. Drach. ꝑ.

Pinear. mundat.

Pistacior.

Amygd. dulc. an. Drach. ij.

Torrefiendā torrefiant &

F. Pulvis

Pulveris hujus R. Unc. j ꝑ.

Sacchar. q. s.

Conserv. Capill. Vener.

Symphyt.

Testudin. an. Unc. ꝑ.

M. F. Electuarium.

LIV.

Nonnulli etiam balnea aquæ dulcis tepida adhibent ad corpus humectandum. Verum id potius Hecticis simpliciter, quam Phthificis convenit. Et in Phthificis, etsi ad Hecticam declinent, non habet locum, nisi ulcus ab omnibus for-
dibus repurgatum & consolidatum sit, corpusque siccatum bal-
neo ad alimentum rectius suscipiendum præparandum sit.

LV.

Phthifici omnem aëris in calore & frigore excessum, minimum, subitasque ejus mutationes, ut & aërem pluviosum vitent.

vitent. Sicus verò aër ad ulcera pulmonis sananda utilif-
simus est, sive naturâ talis sive arte comparatus. Antiqui
hac de causa suos phthificos ad Tabios mittebant, monticu-
lum inter Surrentum & Neapolim, locum nonnihil calidum
& præcipuè siccum ob Vesuvii montis instar Ætnæ perpetuo
flammam evomentis, vicinitatem, quem describit Galen. 5.
Meth. Med. cap. 12. Commodum quoq; est hac de causa loca pi-
ceis & similibus arboribus abundantia incolere. Et quan-
tum aër siccus in phthisi curanda possit, testatur trita illa mu-
lieris historia, quæ cum annis aliquot ad furnum artem pisto-
riam exercens versaretur, sicco aere inspiratione attracto &
ulcere ita exsiccato vitam diu protraxit.

LVI.

Quod tamen intelligendum est, ubi spes aliqua sanitatis
recuperandæ superest. Si enim de ulceris curatione despera-
tur, ægerque ad extremam maciem jam sit deductus, aer talis
ulcus non sanabit, ægro verò mortem accelerabit. Celsus hac
de causa navigationes longas præcipit, iis quidem, qui tam
robusti adhuc sunt, ut peregrinationem suscipere possint, cum
ut Aretæus, *de Curat. Morb. diuturn. lib. 1. cap. 8.* scribit. *pulmonu ul-
ceribus quiddam siccum marina salsedo communicet.* Eadem de caus-
sa ex Italia in Ægyptum navigare svadebant. Aliàs æger ab o-
mnibus animi & corporis motibus vehementibus sibi tempe-
ret.

LVII.

Cibi sint boni succi, faciles coctu & multi nutrimenti,
cujusmodi parantur ex Hordeo, Avena, Amygdalis, ut & A-
lica, Amylo & Oryza. Et quidem in principio cibi abstergen-
di vim habeant, hinc glutinandi & consolidandi. Parentur
igitur in principio ex *Hordeo*, hinc *Alica, Amylo & Oryza.*

LVIII.

De Alica tamen, Amylo, & Oryza & ejusmodi cibis no-
tandum, quod etsi mali succi non sunt, succum tamen præbent
lentum.

lentum & crassum, ideoque sola & sine præparatione non sunt exhibenda, sed aliis coctis facilibus admistis, & quidem in forma sorbili & propterea cum jusculis bonarum carni-um præparanda. Quo modo & reliquis cibis vim melius nutriendi imprimunt, & à calore debili facilius concoquantur. Id quod Galen 7. Meth. Med. cap. 6. docet, dum scribit. *Nec plane quod maxime nutriat optimum est in corporibus, qua refici magis egent, utpote quibus concoquendi facultas non est, neque etiam quod facillimum concocta est, cum scilicet ipsum nequeat esse maximo nutriens. Cum igitur hæc duæ Indicationes ex adverso pugnent, committendum non est, ut dum alteri nimum sis intentus, alterius omnino obliviscaris, sed utriusque memor, quoad liceat, utrumque misceas.*

LIX.

Et quia Phthifici multo nutrimento indigent, ob caloris vero nativi debilitatem multum cibum una vice concoquere non possunt, ideo sæpe cibos, sed ejus parum unâ vice præben-
dum.

LX.

Inter alimenta autem præcipue, ut supra etiam dictum, primum locum Lac obtinet. Optime enim corpus nutrit, sanguini bonam materiam præbet, acrimoniam vitiosorum humorum temperat, parte serosâ ulcus abstergit, caseosâ consolidationi inservit, butyraceâ humectat & corporis exsiccationi resistit. Imprimis autem laudatur Lac muliebre, quod naturæ corporis nostri maxime cognatum est: Asininum est tenuius & serosius & ad ulcus abstergendum commodius. Inter hæc medi-um locum habent caprinum & vaccinum.

LXI.

Ne autem Lac in ventriculo coaguletur, aliquid Sacchari vel Mellis admisceatur. Ea etiam quantitate dandum, ut à ventriculo benè ferri, & concoqui possit. Ideoque a minori quantitate ad majorem ascendendum & primo quotidie semel, deinde bis de die dandum. Post lac sumptum æger non statim dormiat, nec alium cibum, præsertim vinum, capiat, ne Lac in ventriculo corrumpatur. Si tamè adsit febris manifestè affligens, dolor capitis, vasorum obstructions, & flatus, à Lacte abstinendum.

LXII. A

LXII.

A plerisque maximè commendatur caro cancrorum & cochlearum, quæ scilicet propter substantiæ crassitiem ulcus consolidare possit. Verum enim vero hac de re dubitatur; cum hæc animalia sint crassæ & terreæ substantiæ & proinde non nisi crassum, terreum & vitiosum succum generent, difficilimè coquantur & maximè excrementosa sint. Ideoq; non nisi parè aliis cibis admiscenda, ut reliqui cibi cum iis permixti solidius alimentum præbeant. Aut potius jus eorum, quàm substantia, præbendum, & pars quædam in Limacibus, quam *μύκων* id est, Papaver, Aristotel. 4. de Hystor. anim. nominat, quæ non difficulter coquitur. Ideoque nonnulli cancris & cochleas in lacte coquunt & postea jus Saccharo condiunt, vel etiam farinam hordei & Lac Amygd. dulc. addunt.

LXIII.

Potus, ubi abstergendum, sit *aqua mulsæ bene diluta vel aqua hordei cum pauco melle.* Cum glutinandum, *aqua hordei, in qua Saccharum Rosar. dissolutum sit.* Vino tamen etiam locus est, sed sit illud debile ac modica quantitate exhibeatur.

Commodum etiam potum præbent *cerevisiæ hordacea & triticea.*

F I N I S.

